

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani
Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6/1. Rokopisov ne vračamo. Nefrankliranih pism ne sprejemamo. Izhaja vsak četrtak. Naročnina letno 60 Dn za inozemstvo 80 Dn. Člani sekcije J. U. U. plačajo list s članarino. Oglaš po ceniku in dogovoru, davke posebe. Pošt. ček. rač. 11.153. Telefon 3112

Stanovska morala in osebni interesi

Oni idealisti iz učiteljskih vrst, ki so že pred več nego 70 leti postavljali temelje naši stanovski organizaciji, so ji določili tudi že smoter, ki obsega v glavnem delovanje na zboljšanje pravno-moralnega in gmotnega položaja učiteljskega stanu. Ustroj stanovskih društev in njihova oblika sta se tekom let spreminjala, toda smoter je ostal isti, kajti učitelj je pripadal in še pripada v skupino malih ljudi, ki se morajo neprestano boriti za svoje interese. Poedinci ne zmorejo borbe, pa tudi, če se bore, ne dosegajo uspehov, omagajo, in ves njihov trud bi bil zaman. Uspehe v borbi more doseči le celoten stan, združen v močno skupnost.

Velika večina jugoslovanskega učiteljstva je združena v Jugoslovanskem učiteljskem združenju, ki se zlasti v poslednjih letih trudi usmeriti vse svoje delovanje tako, da ustreza v pravih načrtih smotru. Toda učiteljska organizacija bo predstavljala pravo socialno moč šele tedaj, ko bo istočasno z vodstvom imel prav vsak član enotne poglede na vsa stanovsko-politična in tudi šolsko-prosvetna vprašanja. Prvo je predpogoj, drugo bi bilo želeto. Ako že ni mogoče doseči enotnih pogledov vsega učiteljstva na šolsko-prosvetna vprašanja, mora iti naše stremiljenje za tem, da bo vse v JUU združeno učiteljstvo poznalo, odnosno priznavalo, samo eno stanovsko politiko, ker to je edina osnova trdne stanovske morale, ki jo marsikje pogrešamo.

V vsakem stanu, društvu, združenju ali organizaciji, pa tudi v naši, obstaja dvojno članstvo. Na eni strani je ogromna večina onih, ki imajo močno razvit čut stanovske solidarnosti in ki jim je borba za zaščito pravih in materialnih pravic stanu ne samo dolžnost, marveč celo nujna potreba, a na drugi strani je manjšina, ki pozna samo osebne interese in jim je stanovska organizacija le sredstvo, ki naj jim služi v dosegu osebnih koristi. In prav ti poslednji se največkrat pregrešijo proti stanovski morali, ker ne priznavajo interesov vsega stanu, ki mu pripadajo tudi sami, in preko lastnega jaza zanje ni nobenega vprašanja, pač pa se silno radi okoriščajajo z uspehi združenega, stanovsko zavednega članstva.

Na državni skupščini v Skoplju je tov. Dragiša Mihajlovič, znan bорец za interese učiteljskega stanu, opisal sledeči resnični in poučni dogodek:

»6. novembra 1916., ko so zavezniške trupe zavzele Bitolj, je prišel v mesto eskadron francoske konjenice in z njim tudi nekaj Rusov. Prebivalstvo jih je navdušeno pozdravljalo in jih obšipalo s cvetjem; le 12letna deklica je stiskala v rokah šopek in neprestano spraševala: — Kje so srbski vojaki. — Nekaj francoski novinar, ki je razumel to vprašanje, ji je odgovoril: — Srbski vojaki, draga deklica, so na onih visokih hribih, ki jih vidiš na desni. Oni so pohiteli preko planin in se borijo, a nas obsipa ljudstvo s cvetjem.«

Priznati moramo, da je tudi v našem stanu mnogo takih, ki kot posamezniki uživajo najrazličnejše ugodnosti, a ogromna večina učiteljstva se bori za najelementarnejše pravice stanu. Življenje učitelja danes res ni posuto s cvetjem, kakor pač sploh še nikoli ni bilo, toda to ne more biti razlog, da bi kdor koli smel pogaziti najbitnejša načela stanovske morale, izrabljati momentano konjunkturo in iskati le svoje osebne koristi. — Oportunizem ne ustvarja trajnih uspehov.

Moč učiteljskega stanu je izražena v njegovi stanovski organizaciji, ki je zgrajena na močnih in preizkušenih temeljih stanovske zavesti. V tej učiteljski skupnosti mora biti zbrano prav vse učiteljstvo, ki veruje v to, da bo vsak posamezen pripadnik stanu trajno užival uspehe borbe šele tedaj, ko bodo ti izvojevani za prav ves stan. Trgovino s službenimi mesti, z napredovanji in ostalimi pravicami vsega stanu zakrivijo vedno le oni, ki ne poznajo stanovske morale, ki jim je stanovska zavest tuja, ki so jim interesi celokupnega stanu ono nepotrebno zlo, katero jih ovira v prizadevanju za doseg osebni koristi.

Malo je sicer takih, ki so vedno in ob vsaki priliki pripravljani povsem zapostaviti in zatajiti svoj lastni jaz, ko gre za splošne interese učiteljskega stanu; toda naše stremiljenje naj gre za tem, da po samovzgoji izločimo vse ono, kar je kvarno, ustvarjamo z lastno močjo trdno stanovsko moralo in izločimo vse osebne interese iz naših članskih vrst. Od članstva zavisi usoda organizacije, od članstva pa je zavisna tudi njena kvalitativna in ne samo kvantitativna moč. Zgradimo si torej v svojem združenju močne temelje, ki naj jih tvorita trdna stanovska zavest in nezlomljiva stanovska morala, in uspehi — za ves stan nujno potrebni, so nam zasigurani.

Izvršni odbor JUU pri prosvetnem ministru

Novi prosvetni minister g. Dimitrije Magarašević je sprejel dne 22. oktobra t. l. ob 18. uri člane izvršnega in nadzornega odbora, kakor tudi urednike listov JUU, s predsednikom tov. Ivanom Dimnikom na čelu.

Predsednik udruženja je izrazil radost učiteljstva, ker je s spremembo prišel na čelo prosvete mož iz prosvetne stroke, ki najbolj pozna potrebe šole in učiteljstva, pozna pa tudi pogoje, pod katerimi se lahko neovirano dela za napredek šole in prosvete. Poleg ostalega je poudaril najnujnejšo potrebo povratka odpuščenega in premeščenega učiteljstva. Od principov stanovske organizacije je podčrtal in obrazložil potrebo neodvisne stanovski linije za udruženje, da more v vseh situacijah objektivno služiti samo šoli in prosveti v korist naroda in države. V pogledu personalne prosvetne politike je izrazil željo učiteljstva, naj se odstranijo pogreške, ki so bile narejene v preteklosti. Podrobne predloge bo konkretno iznesel upravni odbor JUU, v katerem se nahajajo tudi zastopniki JUU iz vse države. Ta se bo zaradi tega sestal v najkrajšem času.

Gospod prosvetni minister je pazljivo in zelo ljubeznivo poslušal ta izvajanja in pred začetkom razpravljanja z ostalimi člani centralne uprave JUU je podčrtal naslednjo osnovno misel:

»Samo zadovoljen profesor in zadovoljen učitelj more vršiti svojo dolžnost, kakor je treba. Zame je posebno važno učiteljevo delo v šoli in njegovo kulturno prosvetno delo izven šole. To naj bo najvažnejša kvalifikacija.«

Po razgovoru s člani centralne uprave je g. prosvetni minister rekel:

»V kolikor je mogoče popraviti zadeve učiteljstva administrativnim putem, bom to, ko jih preučim, tudi ukrenil. Zelim, da se večkrat sestanemo in da ob teh prilikah iznesete šolske probleme in želje učiteljstva.«

Zaradi te želje, ki jo je izrazil g. minister, se bo kmalu sestal upravni odbor JUU, v katerem so vsi zastopniki banovinskih sekcij.

Zastopniki udruženja so ostali v razgovoru z g. ministrom eno uro.

Nepismenost in brezposelni učiteljski abiturienti

Že večkrat smo v »Učiteljskem tovarišju« poudarjali, da je v Jugoslaviji potreba po novih nastavitvah učiteljstva tako velika, da bi bili lahko nameščeni prav vsi učiteljski abiturienti, ki sedaj brezposelni čakajo na službo po več let. V državi, v kateri je 45 % nepismenih prebivalcev, ne bi smelo biti brezposelnih učiteljskih abiturientov.

Kako velika je potreba po novem učiteljstvu, nam jasno kaže resolucija društva »Prosvete« v Sarajevu, v kateri opozarja prosvetni ministrstvo na slabo stanje splošne prosvetljenosti v naši kraljevini in pa tudi na nesorazmerno razporeditev srednjih in strokovnih šol. Nas kot učitelje zanimajo predvsem oni pasusi, ki zadevajo osnovno šolstvo in splošno narodno prosveto.

Splošna pismenost v naši državi je zelo majhna in znaša komaj 55 %. Skoro polovica naroda je nepismena. Po ljudskem štetju iz l. 1931. je bilo v naši državi 4.408.471 nepismenih, starejših od 10 let. To ogromno število nepismenih ni sorazmerno razdeljeno po kraljevini, ker je stanje v nekaterih krajih težko in naravnost obupno. Imamo banovine, v katerih je nad 70 % prebivalstva nepismenega; od devetih banovin jih ima pet nad 60 % nepismenih, a šesta jih ima skoro 60 %. Najmanj nepismenih je bilo v dravski banovini (5,54 %), a največ v vrbaski (72,60 %). V vrbaski banovini je bilo 1931. leta 483.318 prebivalcev, starejših nad 10 let, nepismenih, a v dravski banovini 47.464.

V Jugoslaviji je bilo l. 1921. pismenih 48 %, a leta 1931. deset let pozneje, približno 55 %; število pismenih se je povišalo za 7 %. Glavni vzrok temu je pomanjkanje osnovnih šol. Število osnovnih šol je v splošnem zelo majhno in nezadostno. Porast osnovnih šol je v zadnjih letih slabši nego v prvih letih po osvobojenju. V prvih šestih letih po osvobojenju se je povečalo število osnovnih šol za 1598, a v desetih nadaljnjih letih komaj za 1303.

Za državo, v kateri je polovica prebivalstva nepismena, je število letno na novo otvorenih šol premajhno in nezadostno. Nesorazmerna razporeditev osnovnih šol po posameznih krajih in banovinah se večkrat občuti, a bi mogla imeti zelo težke posledice za naše

splošne državne in nacionalne interese. Če bi se nekoliko bolje upoštevale absolutne potrebe prebivalstva po posameznih krajih in nacionalni in državni interesi, se ne bi danes konstatiralo, da po obsegu nekoliko manjša, a po številu prebivalstva enaka dravska banovina, ima dvakrat več osnovnih šol nego vrbaska banovina.

To so v glavnem ugotovile omenjene resolucije, ki zadevajo osnovno šolo. Nočemo polemizirati z napačnim stališčem v primerjavi šolstva dravske in vrbasko banovine, pač pa nas zelo zanimajo številke o stanju naše prosvete. Že pred tremi leti smo pričeli v »Učiteljskem tovarišju« referat prof. Divca o stanju našega šolstva. Porazne so bile številke, ki jih je nanizal v tem referatu o našem šolstvu, a sedaj naštevava društvo »Prosveta« številke o nepismenosti v naši državi ponovno in ugotavlja, da je temu krivo predvsem pomanjkanje osnovnih šol, pomanjkanje osnovnošolskega učiteljstva. Na eni strani ta ugotovitev, a na drugi strani moramo ponovno poudarjati, da čaka v naši državi nad 1500 diplomiranih absolventov učiteljskih šol na učiteljska mesta, a od teh jih odpade 450 samo na dravsko banovino.

Mnogo se je naredilo v naši državi po osvobojenju za splošni napredek, mnogo milijonov se je žrtvovalo za najrazličnejše ustanove, tudi šolstvo se je dvignilo, toda ta dvig je sorazmerno s potrebo mnogo premajhen.

V beograjski »Politiki« od 21. oktobra, ki prinaša celotno resolucijo društva »Prosvete«, vidimo tudi članek s sledečim naslovom: »Od evropske vojne do danes je Južna Srbija dobila več železniških prog in cest nego vse stoletje pred osvobojenjem. Skoro 1000 kilometrov železniških prog, 5000 kilometrov novih cest in brzojavno in telefonsko omrežje.« Ugotoviti moramo, da so bile železnice in ceste tem krajem nujno potrebne, a nujno potrebne so tudi šole. Najbolj srečni bi bili učitelji, če bi doživeli čase, ko bi prinesli listi ugotovitev: Jugoslavija je otvorila po osvobojenju mnogo več šol nego so jih dobile posamezne pokrajine vsa stoletja pred osvobojenjem. Nič več brezposelnega učiteljskega naraščaja — nič več analfabetov.

Učiteljski politični klubi

Načelno stališče do političnih strank in ostalih organizacij

Kakor čujemo, se tudi pri nas ustanavljajo politični učiteljski klubi. Zato pričujemo pričujoči članek še tretjič.

Z uradniškim zakonom iz leta 1931. so bile osnovane enotne stanovske organizacije, ki ne smejo imeti pokrajinskega, verskega ali plemenskega značaja in poleg katerih se za isto vrsto uradništva ne dopuščajo paralelne organizacije.

S tem se je odpravil škodljivi paralelizem istovrstnih stanovskih organizacij. Odstranili so se s tem spori in trenja, ki so bila stanu pri enotnem in vzajemnem strokovnem delu in reševanju strokovnih in stanovskih vprašanj le v škodo. V organizacijah je zavladalo stanovsko edinstvo, ki je najjačja in najnaravnostna podlaga za utrditev narodnega in državnega edinstva, ker se v enotnih stanovskih organizacijah pri strokovnem delu odstranjujejo razlike, ki so na škodo edinstvu. V takih organizacijah so združeni stanovski člani vseh veroizpovedi, zato so te edinice

najjačja podlaga tudi za vzgojo k verski strpnosti. Na podlagi vsestranske strpnosti in enakosti se ustvarja v enotnih stanovskih organizacijah podlaga za vzgojo aktivnih članov državnega, narodnega in društvenega občestva.

Kdor bi danes rušil stanovske organizacije ter jih zopet opredeljeval politično strankarsko, versko ali plemensko, ta bi bil največji škodljivec šole, prosvete in stanu.

Že leta 1926. je postala ideja brezpartijskega, iskrenega stanovskega edinstva temeljna misel nove smeri učiteljstva dravske banovine, ki se je izreklo za stanovsko zedinjenje preko razlik političnih in verskih naziranj. Zvezo raznih, idejno različno usmerjenih organizacij, je učiteljstvo odklonilo, ker bi se ne moglo v tem primeru preprečevati izigravanje posameznih organizacij v politične namene.

Prava stanovska zavest, t. j. zavest odgovornosti napram stanu v celoti, brez katere

VSEBINA:

Stanovska morala in osebni interesi.
Izvršni odbor JUU pri prosvetnem ministru.
Nepismenost in brezposelni učiteljski abiturienti.
Učiteljski politični klubi.
Zborovanje učiteljskega kluba JRZ. — Odobritev odsotnosti članom.
Matija Senkovič — 70 letnik.
LISTEK: Intervju — bolj kratek kot krotek.
Splošne vesti. — Učiteljski pravnik. — Naša gospodarska organizacija. — Učiteljska tiskarna. — Mladinska matica. — Učiteljski pevski zbor. — Šolski radio. — Stanovska organizacija JUU. — Novosti na knjižnem trgu.

ni stanovske discipline, more uspevati in rasti le v enotni skupni stanovski organizaciji, kjer prihajajo člani različnega političnega in verskega naziranja v medsebojni stik in se osebno spoznavajo in sporazumevajo ter se vzgajajo pri reševanju strokovnih in s temi v zvezi narodnih in državnih problemov v medsebojni verski in politični strpnosti. Le stanovska zavest more postati ona tvorna sila, ki bo družila preko vseh resničnih in umetnih ovir, političnih in verskih razlik vse stanovske člane in konstruktivne sile in jih bo usposabljala za skupen nastop, pri katerem bodo vsi člani narodno, državno in stanovsko korist predpostavljali drugim, verskim in politično — strankarskim koristim.

V tem je gonilna sila in velik pomen enotnih stanovskih organizacij ter potreba takih organizacij za narod in državo.

Združevanje vseh konstruktivnih sil brez ozira na politično in versko naziranje za delo v pozitivni smeri glede konsolidacije in ozdravljenja nezdravih razmer je cilj, ki ga hočemo in moramo doseči.

Ideja stanovskega edinstva je v srcih vsega zavednega učiteljstva tako živa, da je še vedno postala osvobodilna ideja tudi v časih, ko je bil stan brez vsake moči napram navalu in nasiljem strankarsko-političnih sil. Ona korenini globoko v zavesti, da ima ves stan poleg nesporno skupnih socialnih in pravnih interesov tudi skupne duhovne težnje in cilje, izhajajoče iz učiteljskega vzgojiteljskega zvanja napram mladini in narodu.

Misel stanovskega edinstva, preko razlik političnega in verskega naziranja, je konstruktivna, ker pripravlja na najbolj prirodni način pot k splošni konsolidaciji. Zato je pomen enotnih stanovskih organizacij, ki stoje nad strankarskimi in verskimi opredelitvami, trajen. Za zrelega člana stanu ima taka enotna stanovska organizacija vedno velik pomen, četudi morda trenutno od nje nima vidnih koristi. Za njeno idejno borbo bo doprinašal tudi žrtve ter s tem podpiral načelno borbo in idejno stremiljenje stanu.

Stanovska ideja bo imela trajno silo le tedaj, če ji ne žrtvujemo duhovne svobode, svobode vesti in svobode javnega udeleževanja. To svobodo potrebujemo prav v sedanjih dobi velikih problemov bolj kot vsakdanji kruh, potrebujemo jo za poglobljanje v narodove in življenjske probleme ter za proučevanje vzgojnih in šolskih problemov.

Ne smemo in ne moremo kratiti članom pravice, ako čutijo za to notranjo potrebo, da vstopajo v druge organizacije in društva, bodisi politična, kulturna ali gospodarska, ter jih ne smemo odvracati od delovanja v njih. V teh naj propagirajo in izvajajo one svoje cilje, težnje in naloge, ki niso izrazito stanovske in ki ne spadajo v ožji program skupne stanovske organizacije.

Ne smemo pa teh organizacij zamenjavati s stanovskimi organizacijami, četudi obstoja katera od njih iz pripadnikov enega samega stanu.

V stanovskih zadevah je upravičena dati tolmačenja, govoriti in nastopati v imenu stanu in avtoritativno tolmačiti skupne njegove interese in zahteve le skupna stanovska organizacija. Od svojih članov sme organizacija zahtevati v tem pogledu absolutno disciplino. Kjer koli in koder koli nastopajo člani JUU in se udeležujejo v katerem koli društvu ali odboru, morajo pri stanovskih vprašanjih storiti to v skladu s programom in cilji skupne stanovske organizacije. Vsi člani JUU so moralno zavezani, njena načelna stališča izvajati in braniti.

Ako na primer stanovska organizacija zastopa načela, da se pri potencialnih in imenovanih ne smejo uveljavljati strankarski vplivi, partizanstvo in korupcija, potem je vsak organiziranec zavezan kot član JUU, da to načelo zagovarja in zastopa tudi v svoji stranki in v vseh odborih in da je solidaren z organizacijo, ako bi bila primorana nastopiti proti takim vplivom in postopanju. Še več! Člani so dolžni informirati stanovsko organizacijo o vseh pojavih in konkretnih primerih, ki so naperjeni proti stanovskim načelnim stališčem, ter ji pomagati, da to prepreči. Absolutno nemoralno, nekolegialno in proti sta-